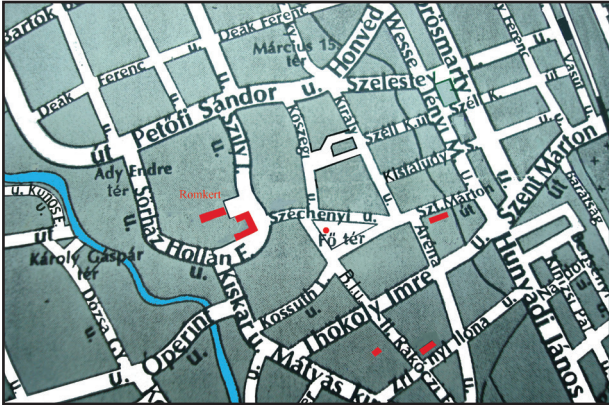

Séta Szombathely belvárosában

Krutsay Miklós dr.

Szombathely, Vas vármegye székhelye, Magyarország legősibb és tizedik legnépesebb városa. A római uralom alatt, i. sz. 50 körül, Savaria (Sabaria) néven alapították. Itt született 316-ban *Szent Márton*, a későbbi toursi püspök. Legfontosabb műemlékei kis területre koncentrálnak (1. kép).

1. kép. Szombathely városközpontja (a műemlékek pirossal jelölve)

2. kép. A székesegyház

A városközpont legjelentősebb épülete a copf stílusú, kéttornyos székesegyház (2. kép), amelyet az 1777-ben alapított egyházmegye első püspöke Szily János (1777–1799) építtetett, Hefele Menyhért (1716–1794) tervei szerint. Alapkövét 1791-ben tették le és 23 évig tartó építés után, 1814-ben szentelték fel, Szűz Mária nevére. 79 m hosszú, 5000 embert befogadó, egyhajós templom, három-három oldalkápolnával, kereszthajóval (3. kép). Magyarország harmadik legnagyobb temploma. Freskóit és oltárképeit F. A. Maulbertsch, J. Winterhalder és Dorfmeister I., szobrait J. P. Prokop készítette. 1945. március 4-én déltájban amerikai bombatámadás érte, négy bomba talála el. Tetőzete beomlott, orgonája, padjai, festményei elpusztultak. 1947-ben kívülről restaurálták, 2004-re – a mennyezetfreskók kivételével – belülről is helyreállították. (A freskókat fényképek és az eredeti színvázlatok megőrizték az utókor számára.)

3. kép. A székesegyház belseje

4. kép. A mozaikpadló részlete

5. kép. A püspöki palota

6. kép. A sala terrena

7. kép. A könyvtárszoba

8. kép. A XVIII. sz.-i vecsernyepalást

9. kép. A Szentháromság szobor

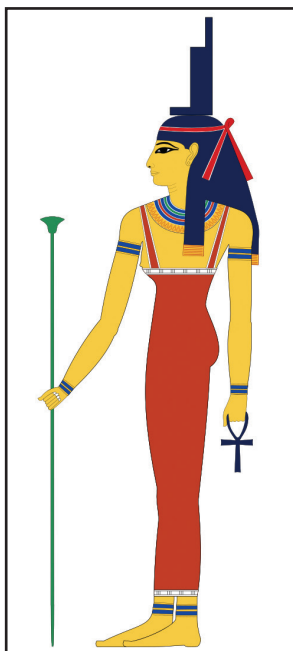
A székesegyház északnyugati oldalán kerül el a *Romkert*. Savaria városának romjai 1937-ben, a szeminárium épületének bővítésekor bukkantak elő. Megtalálták az ókori utcakövezet maradványát, a Mercurius-szentély, a fürdő és a helytartói palota alapfalait. A palotát több római császár is meglátogatta. 16x40 m-es dísztermében megmaradtak a IV. sz.-beli mozaikpadló egyes részletei, mintegy 100 m²-en (4. kép). Ezeket felszedték, restaurálták, de a bemutatásukhoz szükséges terem még nem készült el. A palota romjaira épült a középkorban a vár és a vártemplom. Ezek a XVIII. sz.-ra tönkrementek, és 1791-ben lebontották őket. Építőanyagukat a helyszínen használták fel.

A székesegyház mellett balról áll a kétemeletes *püspöki palota* (5. kép). Szintén Szily János püspök építtette Hefele Menyhérttel 1778 és 1783 között. Termeinek freskóit Dorfmeister és Maulbertsch készítették. Az 1945-ös bombázáskor az U-alakú épület északi szárnya részben elpusztult, ezt nem építették újjá. Az északi oldalon nyílik a bejárat az Egyházművészeti Gyűjteménybe, amelynek a palota első emeletén, az egykori püspöki

10. kép. A ferences templom

lakosztály ad helyet. A freskókkal díszített földszinti díszteremben (sala terrena, 6. kép) Szily püspök az építkezéseknél felszínre került leletekből kőtárat létesített. (Ez volt az első régészeti kiállítás az országban.) Az emeleti helyiségek eredeti bútorokkal vannak berendezve (7. kép). A falakat festmények díszítik, közöttük a szombathelyi püspökök képmásai. Az erkélyre nyíló, emeleti díszterem két szint magasságú. A „kis ebédlő” falait G. B. Piranesi római épületekről készült rézmetszetei (veduták) borítják. Kiállították a Mária Terézia által ajándékozott vecsernyepalástot is (8. kép).

12. kép. Ízisz istennő egyiptomi ábrázolása

A palotával szemben nyílik a Széchenyi utca, amely a Fő térre vezet. Itt áll oszlopon a Hudetz J. által 1869-ben készített *Szentháromság-szobor* (J. G. Dorfmeister, 9. kép), amelyet az 1711-es pestisjárvány emlékére emeltek. Innen keletre, az Aréna-utcában találjuk a Szent Erzsébetről elnevezett, XIV. sz.-beli, gótikus ferences templomot (10. kép). Berendezése barokk stílusú. Kriptájában temették el Hefele Menyhértet.

A Főtérről délre, a Bejczy I., majd a II. Rákóczi Ferenc utcán haladva, jobbról az i. sz. II–IV. században működött Izeum (Ízisz-szentély) maradványait láthatjuk. Romjaira 1955-ben, véletlenül bukkantak rá. (Felette a IV. sz.-ban keresztény temetőt létesítettek.) A 42x70 m nagyságú területet 1963-ig régészeti feltárták, a szen-

11. kép. Az Izeum

13. kép. Az egykori zsinagóga

tély központi épületét rekonstruálták és látogathatóvá tették. Újabb, tetszesebb rekonstrukció után, múzeumcsarnokokkal kiegészítve 2011-ben nyitották meg ismét a közönség számára (11. kép). A kiállítási épületekben az itt talált domborművek, szobortöredékek és az egykori Ízisz-kultusz emlékei tekinthetők meg. Ízisz-istennő (12. kép) tisztelete Egyiptomból terjedt el a római birodalomban. Anyaistennőnek, a természet és a termékenység istennőjének tartották. Férje Ozirisz, fia Hórusz volt.

Az Izeummal ferdén átellenben áll a város egykori, neológ zsinagógája. Ez 1881-ben épült, Ludwig Schöne bécsi építész tervei szerint, mór stílusban (13. kép). 16x19 m-es belső tere 600 személy befogadására alkalmas. A nők számára vasoszlopok által tartott karzattal rendelkezett. 1968-ban a megkevesbedett létszámú hitközség eladta a városnak. Szerencsére nem bontották le, hanem hangversenyteremmé alakították. Eredeti főkapuját megszüntették, helyére oda nem illő vasrácsot tettek. Még ugyanabban az évben, közvetlenül a zsinagóga mellé, modern Zeneiskola épült. Már a laikus is látja, hogy a két, önmagában tetszetős épület, ilyen közelségben, egymás hatását mennyire lerontja.